

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2014/12/a-haboru-amely-megszuntet-minden-haborut---a-nagy-haboru-kitoresenek-100-evfordulojara-05-02-09>

„A háború, amely megszüntet minden háborút” – A Nagy Háború kitörésének 100. évfordulójára

(Tudományos konferencia az első világháború kitörésének 100. évfordulója alkalmából, ELTE BTK, 2014. május 8–9.)

Az első világháború kitörésének emlékére több konferenciát is rendeztek hazánkban. Előző számunkban is beszámoltunk egy budapesti nemzetközi konferenciáról, ezúttal az ELTE BTK és az Országgyűlés Hivatala által szervezett konferenciákról tudósítunk. Azért is tartjuk jelentősnek ezeket a rendezvényeket, mert az egyes előadások kapcsán olyan új kutatási eredményekről, szemléletformáló megközelítésekről számolhatunk be, amelyek témával kapcsolatos tanításunkat is befolyásolhatják. Összeállításunkban az Inforádió és a Múlt-kor történelmi magazin tudósításait is felhasználtuk.

Az első világháború európai polgárháború volt, amely alapvetően befolyásolta a kontinens és az egész világ jövőjét – mondta Schmidt Mária, a Terror Háza

Múzeum főigazgatója az ELTE BTK rendezvényének Gólyavárban tartott plenáris ülésén. Az első világháborúnak felelőse volt minden érintett nagyhatalom, a harcokat lezáró béke pedig békétlenül hagyta Európát – hangsúlyozta Glatz Ferenc.

Dezső Tamás, az ELTE BTK dékánja megnyitójában hangsúlyozta, hogy a nagy háború drámai módon zárta le a hosszú XIX. századot, teljesen átértelmezte az emberek addigi, háborúról alkotott képét és kiengedte Pandóra szelencéjéből a totalitárius rendszereket, amelyek máig éreztetik hatásukat Európában. Felidézte, hogy sok oktatójuk és diákjuk áldozta életét az első világháborúban, ami nemcsak az ország tragédiája, hanem a bölcsészkaré is. A korábbi háborúkkal szemben egy-egy csata rohamában annyi ember

„A háború, amely megszűntet minden háborút” – A Nagy Háború kitörésének 100. évfordulója

(Tudományos konferencia az első világháború kitörésének 100. évfordulója alkalmából, ELTE BTK, 2014. május 8–9.)

vesztette életét, mint korábban egy-egy háború alatt, és a légi erőket, továbbá a páncélosokat is bevetették a háború második részében. A monarchia véráldozata drámaian érintette a magyar családokat, amelyek az első világháború emlékét sokáig őrizték - mutatott rá az előadó.

Glatz Ferenc, Széchenyi-díjas történész, akadémikus, az MTA volt elnöke „*Európa százéves háborúja*” című előadásában bemutatta, hogy miért lehet az 1914 és 2014 közötti időszakról, mint Európa százéves háborújáról beszélni. Az elmélet alapján a nemzetállamok kialakulása szükségszerűen háborúkkal járt, az első világháború felelősségében a kor összes nagyhatalmának osztoznia kell. Arról beszélt, hogy az elmúlt száz évben alakult ki a nemzeti államok többsége Európában, s az államok nagy részének jelenlegi határai is ebben az időszakban jöttek létre. Az Unió jelenlegi 28 tagállamából 14-nek e korszakban rögzültek határai. Ennek mozgatórugója az volt, hogy minden nemzet arra törekedett, hogy saját államot teremtsen, ahol mindenki számára hozzáférhetővé válnak az anyagi és szellemi javak. Rámutatott, hogy a nemzetállamok határainak kiépítése szükségszerűen vezetett háborúkhöz, a régi típusú, nemzetek feletti birodalmak pedig összeomlottak. Az előadó nem tartotta békének a versailles-i békeszerződést, csupán fegyverszünetnek, hisz nem volt időtálló, ahogy a híres közgazdász, Keynes ezt már 1922-ben látta. Ennek fő oka az volt, hogy a Németországra erőltetett béke feltételei nem voltak teljesíthetők, ahogy az 1945–47-es békerendszer sem hozott békét és korrekcióra szorult. Ezért az egymást követő háborúk összefüggésben állnak egymással. Szólt arról, hogy az ismétlődő fegyveres konfliktusok az európai területi rendszerek átszabásának szándékával alakultak ki, a háborús felelősségben pedig osztoznia kell minden korabeli hatalomnak, ahogy a nemzeti radikális, valamint a szélsőbaloldali mozgalmak kialakulásában is megoszlik a felelősség közöttük. A weimari demokráciától megtagadták a méltányos békét, ezért ragadhatta meg a hatalmat Hitler. A korrekció időszakát a történész szerint a második világháború jelentette, majd a hidegháborút egy újabb korrekció követte a Balkánon. A háborút pedig az összes érintett államot magába foglaló közigazgatási rendszer zárhatja le, ami az Európai Unió. Napjainkig ívelő előadásában Glatz Ferenc megemléltette, hogy az EU-ban nyolc olyan egymillió fő feletti nemzeti közösség él, amelynek nincs nemzetállama, vagy nemzetállamuk Európán kívül található. A migrációs kisebbségek új jelenség termékei, amelynek egyik magyarázata a víz- és élelemhiány nyomasztó gondja az Európán kívüli társadalmakban.

Robert Evans, az Oxford University professzora „*Az első világháború keletkezése új megközelítésben*” című előadásában azon elméletek történetét vette górcső alá, amelyek a háború okait kutatták. A versailles-i béke ugyanis a Németországra és szövetségeseire hárította a háború felelősségét. Ezt azonban cáfolta az a felfogás, hogy egyik résztvevő sem bírt elegendő mozgástérrel ahhoz, hogy előidézzé vagy megakadályozza a katasztrófát, a hosszú távú indokok közül a legkézenfekvőbb az antant és a központi hatalmak, tehát a szövetségek kialakulása.

„A háború, amely megszűntet minden háborút” – A Nagy Háború kitörésének 100. évfordulója

(Tudományos konferencia az első világháború kitörésének 100. évfordulója alkalmából, ELTE BTK, 2014. május 8–9.)

Schmidt Mária, a Terror Háza Múzeum főigazgatója „Európai testvérháború” című előadásában úgy vélte, hogy a britek és a németek közötti összecsapást elkerülhetetlenné tette a Német Császárság 1871-es megalakulása. A brit világbirodalom Németország elszigetelésére törekedett az első világháború előtt, ennek érdekében pedig Oroszországgal és Franciaországgal is kibékült. Az előadó úgy fogalmazott, hogy "szorult a hurok Németország körül", amely "félni kezdett a jövőtől", miközben a franciák anyagilag is támogatták az orosz katonai potenciál növelését. Emlékeztetett: a világkereskedelemben vezető brit világbirodalom gazdasági előnye az Egyesült Államokhoz és Németországhoz képest drasztikusan csökkent a XIX. és XX. század fordulóján. A német-brit összecsapás a német egység tényéből következett, tehát a világháború 1914-es kitöréséről „1871 döntött”. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a német állam és az Osztrák-Magyar Monarchia biztosította állampolgárainak a liberális szabadságjogokat, Németországban pedig ekkor már bevezették az általános választójogot. Ezek az országok „összehasonlíthatatlanul kevesebb háborút kezdeményeztek” a XIX. században, mint ellenfeleik, az antant hatalmak – szögezte le az előadó. Megjegyezte azt is, hogy a nemzetek és nemzetiségek fejlődését nem lehetetlenítette el a Habsburg-monarchia, míg az alkotmányos berendezkedésre épphogy csak elkezdte az áttérést Oroszország az első világháború előestéjén, a britek pedig koncentrációs táborokba zsúfolták ellenségeiket az angol-búr háborúban. Végül Ferenc Ferdinánd meggyilkolása nyomán alakult ki az európai testvérháború, amelyben az antant háborús propagandája jóval sötétebb képet festett a központi hatalmakról a valóságnál, a patthelyzet kialakulása után pedig már az ellenség társadalmi viszonyainak fellazítása sem számított nagy árnak a szemben álló felek számára. Szólt az előadó arról is, hogy az európai testvérháború kitörésének ürügyéül szolgáló merényletet – melynek során megölték az osztrák trónörökösöt – az orosz titkosszolgálat támogatta. A főigazgató kiemelte, hogy a szembenálló felek nem tették egyértelművé céljaikat, emiatt az állóháborúval végeláthatatlan módon meghosszabbodott az összecsapás. Schmidt Mária elmondta, hogy Európa népességének 6 százaléka esett el a csatákban vagy rokkant meg súlyosan, Magyarországnak 700 ezer hősi halottja, illetve ugyanennyi sebesültje volt, továbbá még egyszer ugyanennyien estek hadifogságba. A versailles-i békekonferencia azonban békétlenül hagyta a kontinenst, megtartásához a győzteseknek sem erejük, sem képességük nem volt. Megemlítette az előadó, hogy miközben a győztes hatalmak a háború során végezetesen meggyengültek, a győzelmet eldöntő Egyesült Államoktól várták az új rend szavatolását. Attól az Egyesült Államoktól, amely nem ratifikálta a szerződéseket és nem volt hajlandó a Népszövetségbe belépni – tette hozzá. Ráadásul olyan békét kényszerítettek Európára, melyről tudták, hogy igazságtalan és nem lehet tartós, a határok önkényes meghúzásával pedig elérték, hogy egymásban lássanak ellenséget az újonnan létrejött szomszédos kis államok – összegzett Schmidt Mária.

„A háború, amely megszüntet minden háborút” – A Nagy Háború kitörésének 100. évfordulójára

(Tudományos konferencia az első világháború kitörésének 100. évfordulója alkalmából, ELTE BTK, 2014. május 8–9.)

Kovács Vilmos ezredes, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnoka „A magyar hadiipar az első világháború alatt” című előadásában sorba vette az első világháború időszakának magyar hadiipari alapjait és fejlesztéseit. Repülőgépeket például ebben a háborúban alkalmaztak először, a Monarchia repülőgépigényének 30-40 százalékát pedig Albertfalván készítették. A legnagyobb magyarországi hadiipari beszállító a Weiss Manfréd Művek csepeli gyára volt.

A délutáni előadások során Maruzsa Zoltán, az Emberi Erőforrások Minisztériumának helyettes államtitkára, az ELTE BTK oktatója „Tisza István és az első világháborúhoz vezető válság” címmel tartott előadást. Szávai Ferenc, a Kaposvári Egyetem rektora „A háború közép-európai gazdasági hatását” elemezte. Fischer Ferenc, a Pécsi Tudományegyetem tanszékvezető professzora a világháború egy érdekes epizódját elevenítette fel „Zeigen der Flagge”. II. Vilmos három hadihajója és Heinrich von Hohenzollern főherceg különleges missziója 1914 tavaszán Braziliában, Uruguayban, Argentínában és Chilében” címmel. Frank Tibor, az ELTE BTK egyetemi tanára „Háború és békék. Különbéke tapogatózások az első világháború végén” címmel és témában szolt hozzá, végül Gerő András tanszékvezető egyetemi tanár „Merénylettől a hadüzenetig. A béke utolsó hónapja a Monarchia Magyarországon (1914. június 28. – július 28.)” címmel tartott előadást.

A plenáris ülést követően különböző szekciókban folyt a munka, igen szerteágazó tematikával. Három szekciót is kapott a „Hadtörténelem”, de volt két szekcióban „A háború megítélése”, az „Európán kívüli világ”, és egy szekcióban „Nyugati politika”, „Nőmozgalom”, „A Balkán-kérdés”, „Ideológiák, eszmék, pártok”, „Irodalom az első világháború alatt”, „Csehszlovákia kérdése”, „Magyarország belpolitikája”, „Két világháború között”, „A Monarchia nemzetiségei az első világháború alatt”, „A királykoronázás”, „A hátszín élete” szekció is. Lehetetlen a több mint félszáz előadásról beszámolni. A szervezők önálló kötetben szándékoznak ezeket megjelentetni, a plenáris előadásokkal együtt.